מיישבת הגמרא: לעולם אין אלו שתי קושיות אלא קושיא חֲדָא הוּא, משום דְּחַד טַעַם הוּא, דִּמְשׁוּם דְּקָאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בביאור המשנה שַׁמַּחֲלוֹקֶת רבי מאיר וחכמים היא בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין חַיָּיב [–הלוואה] מוֹדֶה בחובו אלא טוען שהשטר מזויף, ונחלקו התנאים האם מחזירים למלוה שטר שאין בו אחריות נכסים, משום כך הוּא מָתָרֵץ הָכִי שלרבי מאיר אין גובים כלל בשטר זה אלא מחזירים את השטר למלוה רק כדי לצור על פי צלוחיתו, ולא כדברי הברייתא שלרבי מאיר גובה בשטר זה מקרקעות בני חורין. וכיון שאמר 'מחלוקת בשאין חייב מודה', הוצרך רבי אלעזר לסיים 'אבל בשחייב מודה כדברי הכל יחזיר' ולבאר שהטעם שיחזיר הוא משום שאין חוששים שמא החוב נפרע וההודאה היא לצורך קנוניא, וגם זה לא כדברי הברייתא הסוברת שחוששים לפרעון ולקנוניא. וכיון שכל מהלך הדברים הוא משורש אחד, שתי הקושיות הן בקושיא אחת.

ומה שאמרנו תְּיוּבְתָּא דִּשְׁמוּאֵל בְּתַרְתֵּי, חֲדָא – קושיא אחת יש להקשות על שמואל, כְּרַבִּי אֶלְעָזָר – כמו שקשה על רבי אלעזר, דְּהָא שמואל מוֹקֵי מַתְנִיתִין – מבאר את מחלוקת רבי מאיר וחכמים במשנה בְּאוֹפֶן שֶׁאֵין חַיָּיב [–הלוואה] מוֹדֶה בחובו, וכדברי רבי אלעזר, ואילו בדברי הברייתא מבואר שמחלוקת רבי מאיר וחכמים היא בשטר שאין בו אחריות נכסים והלוואה מודה שלא נפרע החוב. וְחָדָא – וקושיא נוספת יש להקשות על שמואל, מהא דְּאָמַר שְׁמוּאֵל (לקמן טז:) מָצָא שְׁטַר הַקְנָאָה בַּשּׁוּק יַחֲזִיר לְבָעָלִים – למלוה, ואפילו אם הלוואה אינו מודה, והיינו משום שלא חַיְישִׁינַן לְפֵרָעוֹן, כיון שאם היה הלוואה פורע את חובו, היה מוודא שהמלוה קרע את השטר בכדי שלא יגבה ממנו שוב בשטר זה, ויש להקשות תְּיוּבְתָּא מִדְּקָתָנֵי הָכָא – ממה שנאמר בברייתא, שבשטר שנכתב בו שנכסי הלוואה משועבדים לפרעון החוב, בין לרבי מאיר ובין לחכמים אַף עַל פִּי שֶׁשְּׁנֵיהֶם מוֹדִים שהחוב אינו פרוע לֹא יַחֲזִיר לֹא לָזֶה [–המלוה] וְלֹא לָזֶה [–הלוואה], מחשש שמא כבר נפרע החוב ותהיה גבייה נוספת שלא כדין, אַלְמָא חַיְישִׁינַן לְפֵרָעוֹן בשטר שנפל, ואפילו כשהלוואה מודה שלא פרע את חובו, וְכָל שֶׁכֵּן הָכָא בדינו של שמואל דְּלֹא מוֹדֶה הלוֶה, שהרי הוא אינו לפנינו שיוכל להודות, דְּחַיְישִׁינַן לְפֵרָעוֹן – שיש לחשוש שמא פרע הלוה את חובו ומידו נפל השטר, והחזרת השטר למלוה תגרום לגבייה שלא כדין.

הגמרא מבררת את דעת חכמים שגובים מקרקעות גם ללא שיש בשטר אחריות נכסים: אָמַר שְׁמוּאֵל, מַאי טַעְמַיְיהוּ דְּרַבָּנָן, משום דִּכְתִיב, מה שלא נכתב בשטר אַחֲרָיוּת נכסים, טָעוּת סוֹפֵר הוּא שהשמיט מלכתוב דבר זה, וודאי שההלוואה היתה רק על מנת שישתעבדו נכסי הלוה לצורך פרעון החוב, משום שאין אדם נותן מממונו לאחר ללא ערבות מספקת.

מקשה הגמרא: אָמַר לֵיהּ רָבָא בַּר אִיתַי לְרַב אִידִי בַּר אָבִין, וּמִי אָמַר שְׁמוּאֵל הָכִי שאחריות טעות סופר, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל, סופר הכותב שטר מכר צריך להימלך במוכר ולשאלו האם הוא מקבל על עצמו גם שֶׁבַח שישיבח הלוקח בנכס, שאם תטרף השדה מידי הלוקח ישלם לו המוכר גם את השבח שהשביחה השדה עד שנגבתה לבעל חובו, וכן אם משתעבד, לפצות את הלוקח לכשתטרף, מִשֶּׁפֵּר – עידית שבנכסיו, וְכן אם לכתוב בשטר שֶׁעָבּוּד נכסים צָרִיךְ לֵימָּלֵךְ על כך עם המוכר, שיש משתעבדים לזה ולא לזה. הרי ששמואל סובר שאחריות אינה טעות סופר שהרי יש להימלך עליה, ושמא נמלך בו וסירב.

מבררת הגמרא: לֵימָא מַאן דְּאָמַר הָא – האם נאמר שהאמורא שאמר בשם שמואל סברא זו של אחריות טעות סופר, לֹא אָמַר הָא – אינו האמורא שאמר בשם שמואל את הדין שצריך הסופר להימלך, אלא דינים אלו נאמרו על ידי שני אמוראים שנחלקו בשיטת שמואל.

מיישבת הגמרא: לֹא קַשְׁיָא, כָּאן – דברי שמואל שאמר סברא זו של אחריות טעות סופר, נאמרו בְּשָׁטַר הַלְוָאָה, דִּלֹּא יָהֵיב אִינִישׁ זוּזֵי בִּכְדֵי – מכיון שאין לאדם רווח בהלוואת מעות, לכך אין הוא מלוה את מעותיו ללא שעבוד נכסי הלווה לפרעון החוב, ואף אם לא נכתב השעבוד בשטר אין להסתפק בדבר אלא ודאי היתה ההלוואה על דעת כן. ואילו כָּאן – הדין שצריך הסופר להימלך במוכר קודם כתיבת שבח שפר ושעבוד בשטר מדובר בְּמָקָּח וּמִמְכָּר, שבזה אין השעבוד מוכרח משום דַּעֲבִיד אִינִישׁ דְּזָבֵין אַרְעָא לְיוֹמֵיהּ – יתכן שאדם יקנה קרקע גם אם יש ספק על המכירה שתהיה רק לזמן קצר ויתכן שלאחר יום אחד יגבו אותה ממנו. וטעם הדבר הוא, משום שיתכן ולא יטרפוה ממנו כלל, ואפילו אם יטרפוה ממנו, אפשר וידהיה זה רק לאחר זמן מרובה ובתוך זמן זה הוא יאכל פירות הרבה מהקרקע. ולכך צריך הסופר להימלך במוכר, האם ברצונו לשעבד את נכסיו ללוקח, ואם כן, באיזה שעבוד.

מביאה הגמרא ראיה לחילוק: כְּי הֲהִיא – כמו במעשה דְּאַבּוּהּ בַּר אִידִי זָבֵין עִילְּוָתָא מֵאֲחָתֵיהּ – קנה קרקע מעולה מאחותו, וְאָתָא בַּעַל חוֹב של המוכרת וּמָרְפָא מִינֵיהּ – מאבוה בר אידי, כיון שהיתה הקרקע משועבדת לפרעון החוב. אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּמַר שְׁמוּאֵל – בא אבוה בר אידי לפני שמואל, ותבע את אחותו שתחזיר לו את דמי הקרקע שנטרפה מחמת חוב שלה. אָמַר לֵיהּ – לאבוה בר אידי, האם כָּתְבָה לָךְ אחותך בשטר המכירה אַחֲרָיוּת נכסים. אָמַר לֵיהּ שמואל לאבוה בר אידי, לֹא. אָמַר לֵיהּ שמואל לאבוה בר אידי, אִם כֵּן שלא נכתב שעבוד בשטר, זִיל לִשְׁלָמָא – לֵךְ לשלום, ואין מה לדון בתביעה זו, שהרי לא נכתב בשטר שהמוכרת שיעבדה את נכסיה למקרה שיגבו ממך קרקע זו, ומחלת בכך על תביעה זו. אָמַר לֵיהּ אבוה בר אידי לשמואל, וְהָא מַר הוּא דְּאָמַר אַחֲרָיוּת טָעוּת סוֹפֵר הוּא, ואף שלא נכתב באילו נכתב. אָמַר לֵיהּ שמואל, הָנֵי מִילֵּי בְּשָׁטְרֵי הַלְוָאָה, אֲבָל בְּשָׁטְרֵי מֶקַח וּמִמְכָּר, לֹא, משום דַּעֲבִיד אִינִישׁ דְּזָבֵין אַרְעָא לְיוֹמֵיהּ וכמו שנתבאר.

אגב דינים אלו של גביית קרקעות מלקוחות על ידי בעלי חוב של המוכרים, מביאה הגמרא קובץ דינים בענין שעבוד קרקעות: אָמַר אַבַּיֵי, רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרָיוּת שאם יטרפו הקרקע משמעון ישלם לו, וְבָא בַּעַל חוֹב דִּרְאוּבֵן וְקָא טָרֵיף לֵיהּ לקרקע מִינֵיהּ [–משמעון] מחמת שהיתה משועבדת לפרעון החוב, דִּינָא הוּא, נכון הוא על פי הדין דְּאָזֵיל רְאוּבֵן וּמְשַׁתְּעֵי דִּינָא בַּהֲדֵיהּ – שיכול ראובן ללכת ולהתדיין עם הבעל חוב כדי למנוע ממנו לטרוף את הקרקע, ולטעון כנגדו שהחוב פרוע או שמעכב את החוב כנגד תביעה אחרת שיש לו על הבעל חוב, וְלֹא מָצֵי אָמַר לֵיהּ הבעל חוב למוכר, לַאו בַּעַל דְּבָרִים דִּידִי אַתְּ – כיון שאיני גובה את הקרקע ממך אלא מהלוקח ממילא הלוקח הוא הבעל דבר ורק הוא יכול לטעון עלי בבית דין, ואם יש לך עלי תביעה אחרת, עליך לתבוע אותי בבית דין. משום דְּאָמַר לֵיהּ המוכר לבעל חוב, דְּמַפְקַת מִינֵיהּ עָלַי דִּידִי הָדַר – מה שתוציא ממנו יחזור עלי, כלומר אם תטרוף את הקרקע מהלוקח, הוא יחזור ויגבה ממני את דמיה כיון שהמכירה היתה באחריות, ומשום כך אף אני בעל דבר. אִיבָּא דְּאָמְרִי, אֲפִילּוּ אם מכירת הקרקעות היתה שֶׁלֹּא בְּאַחֲרָיוּת, נַמִּי יכול המוכר לבוא ולהתדיין עם הבעל חוב למרות שאין הלוקח יכול לתבוע ממנו את דמי הקרקע, משום דְּאָמַר לֵיהּ המוכר לבעל חוב, לֹא נִיחָא לִי דְּלֵיהֱוֵי לְשִׁמְעוֹן הלוקח תַּרְעוֹמֶת עָלַי שמכרתי לו קרקע שבעל חובי עומד לטרוף אותה.

דין נוסף בעניין שעבוד קרקעות: וְאָמַר אַבַּיֵי, רְאוּבֵן שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן שֶׁלֹּא בְּאַחֲרָיוּת, וְלאחר המכירה יָצְאוּ עָלֶיהָ עֲכִירִין – עוררין הטוענים לבעלות על הקרקע ואומרים שלנו היא, ורוצה הלוקח לחזור בו מהמכירה. אם רוצה הוא לחזור בו עַד שֶׁלֹּא הֶחֱזִיק בָּהּ – קודם שגמר את קנין החזקה בקרקע,

---

כאשר האדם לומד תורה, שעל-ידי-זה מתאחד שכלו עם חכמת התורה ביחוד נפלא שאין יחוד כמוהו, אזי נעשים ישראל וקודשא-בריך-הוא כולא חד.

משיחת שבת פרשת בראשית ה'תשכ"ז

יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ הלוקח משום שעדיין לא נתן מעות ולא עשה חזקה, אבל מִשֶּׁהֶחֱזִיק בָּהּ הלוקח אֵינוֹ יָכוֹל לַחֲזוֹר בּוֹ אחר שכבר קנה את הקרקע, דְּאָמַר לֵיהּ המוכר ללוקח, חַיְיתָא דְּקִטְרֵי – שק מלא קשרים, כלומר דבר ריק מתוכן, סָבְרִתְּ וְקַבָּלְתְּ – הסכמת וקיבלת על עצמך, והיינו שראית את השדה בשעה שהחזקת בה והסכמת לקנותה כמות שהיא ללא בירור נוסף האם יש עליה ערער או לא. שואלת הגמרא: מַאי מְתֵי הַוְיָא חֲזָקָה שאחריה אינו יכול לחזור בו מחמת הערעור שיצא על השדה. משיבה הגמרא: מִכִּי חָיֵישׁ אַמַּצְרֵי – מזמן שתיקן הקונה את גבולות השדה והגביהם, שבזה מורה שגמר בדעתו לקנותה.

הגמרא מביאה דעה אחרת: וְאִיכָּא דְּאָמְרֵי, אֲפִילּוּ אם המכירה היתה בְּאַחֲרָיוּת, שאם יטרפוה המערערים מן הלוקח יחזור על המוכר שמכרה לו באחריות, נַמִּי – גם כן אין הלוקח יכול לחזור על המוכר מחמת הערער אם כבר תיקן את מצרי השדה, ואינו יכול לומר למוכר הרי לאחר שיגבו ממני את הקרקע אחזור לתבוע ממך את דמיה, אם כן כבר עתה אעכב את המעות בידי, משום דְּאָמַר לֵיהּ המוכר ללוקח, אַחֲוֵי טָרְפָךְ – הראה לי את השטר שכתבו לך בית דין שהמערערים רשאים לגבות ממך את השדה, וְאז אֲשַׁלֵּם לָךְ, כלומר, אם יעמידוך המערערים לדין ויזכו בדין ויוציאו את השדה מתחת ידך, אז בדין הוא שתבטל את המקח, אבל אם אין זה אלא ערעור בעלמא, אינני חושש לערער זה ואינני מעונין בביטול המקח.

הגמרא מביאה דינים נוספים בתביעת הלוקח על המוכר: אִיתְּמַר, הַמּוֹכֵר שָׂדֶה לַחֲבֵירוֹ ואפילו שלא באחריות וְנִמְצְאוּ שָׁאנִיָּה שֶׁלּוֹ אלא גזולה היתה בידו, ובא הנגזל וטרף מהלוקח את הקרקע עם השבח שהשביחה ביד הלוקח, נחלקו אמוראים על מה חייב המוכר לשלם ללוקח, רַב אָמַר יֵשׁ לוֹ ללוקח לקבל מהמוכר את הַמָּעוֹת ששילם עליה, שכיון שהמכירה בטילה למפרע נמצא שנתן את המעות בתורת הלוואה, וְיֵשׁ לוֹ לקבל ממנו גם את דמי הַשֶּׁבַח שהשביחה השדה לאחר המכירה וטרפה הנגזל ממנו. וּשְׁמוּאֵל אָמַר, אמנם מָעוֹת יֵשׁ לוֹ, אבל שֶׁבַח אֵין לוֹ, שאינו מקבלו. דנה הגמרא בביאור דברי שמואל: מָעוֹ מִינַּיהּ מֵרַב הוּנָא, באופן שפָּרַשׁ לוֹ המוכר ללוקח בשעת המכירה שיחזיר לו אף אֶת דמי הַשֶּׁבַח, מַהוּ שיתחייב להשיבם לו. האם סָלְקָא דַּשְׁמוּאֵל שפטר את המוכר מלשלם את דמי השבח, הוא מִשּׁוּם דְּלֹא פָּרַשׂ ללוקח שישלם לו אף שֶׁבַח [–את דמי השבח] וְהָכָא – במכירה זו, דְּאָמַר לָהּ וחייב, אוֹ דִלְמָא, סָלְקָא דַּשְׁמוּאֵל שמכיון שהתברר דְּלֵית לֵיהּ – שאין לו למוכר כַּרְקַע, נמצא שהמעות שנתן היו כהלוואה, ואם יחזירם ללוקח בתוספת דמי השבח, הרי זה מַחֲזִי כְּרִבִּית, מכיון שהוא מחזיר יותר ממה שקיבל. אָמַר לְהוּ רב הונא לשואליו תשובות שונות בזה, מתחילה אמר אֵין – אכן תנאי זה מועיל לחייב את המוכר לשלם ללוקח אף את דמי השבח, וְשׁוּב אמר לַאו – שאין תנאי זה מועיל לחייב את המוכר בדמי השבח משום שנראה כריבית, וְהטעם לכך הוא שדבר זה היה רַפְיָא בִּידֵיהּ – רפוי בידו, כלומר שלא היה ברור לו מהי סברתו של שמואל.

מביאה הגמרא הכרעה בספק זה בדברי שמואל: אִיתְּמַר, אָמַר רַב נָחְמָן אָמַר שְׁמוּאֵל, מָעוֹת יֵשׁ לוֹ אבל שֶׁבַח אֵין לוֹ, וַאֲפִילּוּ עַל פִּי שֶׁפָּרַשׂ לוֹ המוכר ללוקח בעת המכירה שישלם לו אֶת הַשֶּׁבַח. מַאי טַעְמָא, כֵּיוָן דְּכַרְכַּע אֵין לוֹ למוכר, והדמים הם הלוואה, על כן כאשר הוא מחזיר ללוקח את דמי המכר שקיבל עם תוספת של דמי השבח, הרי זה נראה כאילו שָׂכַר טָעוּתָיו עוֹמֵד וְנוֹטֵל הלוקח, דהיינו ריבית תמורת הלוואת מעותיו למוכר.

הגמרא מקשה ממשנה: אִיתְּיהִי רָבָא לְרַב נָחְמָן, שנינו במשנה (גיטין מח:) אֵין מוֹצִיאִין קרקעות לְצורך תשלום דמי אֲכִילַת פֵּרוֹת ולְצורך תשלום דמי שֶׁבַח קַרְקָעוֹת כפי שיבואר בהמשך דברי הגמרא, ולְצורך תשלום דמי מָזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת שהתחייב הבעל בכתובה לשלם לאחר מיתתו עד שינשאו לאחרים, לכל התשלומים הללו אין מוציאין מְנֻכָּסִים מְשׁוּעְבָּדִים שביד הלקוחות לפרוע חובותיו אלו של המוכר, מִפְּנֵי תִּיקּוּן הָעוֹלָם – מחשש שימנעו בני אדם לקנות שדות, שהרי אין קצבת הוצאות מזון האשה והבנות ידועה ואין קול על דמי הפירות והשבח, והרוצה לקנות קרקע יחשוש שמא יגבו ממנו בעתיד את הקרקע לצורך הוצאות אלו, לכך תיקנו שאין גובים לצורך תשלומים אלו מקרקעות שביד הלקוחות. ויש לדייק מהמשנה, מְמַשְׁעְבֵּי – מנכסים שביד הלקוחות, הוּא דְּלֹא מַפְקְרִינָן – אין מוציאים לצורך הוצאות אלו, הָא – אבל מְנכסים בְּנֵי חוֹרִין מַפְקְרִינָן – גובים לצורך תשלומים אלו, וְקָתָנֵי מֵיהָא – ונאמר אם כן במשנה, שגובים קרקע לְצורך תשלום דמי שֶׁבַח קַרְקָעוֹת, מַאי לַאו – האם אין משנה זו עוסקת בְּלוֹקֵחַ מִנָּזָל ובא הנגזל וטרף את הקרקע שלו מהלוקח, שתובע הלוקח מהמוכר גם את השבח, ושלא כדברי שמואל.

מיישבת הגמרא: לֹא, המשנה עוסקת בְּבַעַל חוֹב שטורף את הקרקע מהלוקח, ובאופן זה מודה שמואל שאם שיעבד המוכר את עצמו, גובה הלוקח ממנו אף את דמי השבח.

מקשה הגמרא: אִי בְּבַעַל חוֹב, אֵימָא רֵישָׁא – קשה תחילת דברי המשנה, שנאמר בה אֵין מוֹצִיאִין נכסים שביד לקוחות לַאֲכִילַת פֵּרוֹת, והיינו לכאורה שהשדה נטרפה מהלוקח כשהיא מלאה פירות גמורים. וְאִי בְּבַעַל חוֹב, בַּעַל חוֹב שטורף מהלקוחות מִי אִית לֵיהּ פֵּירֵי – האם גובה אף פירות שנמצאים ביד הלקוחות, וְהָאָמַר שְׁמוּאֵל בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה מהלקוחות אֶת הקרקע עם הַשֶּׁבַח, ומשמע, שֶׁשֶּׁבַח, אִין – גובה הבעל חוב מהלקוחות, אֲבָל פֵּירוֹת לֹא – אינו גובה מהלקוחות. אֶלָּא פְּשִׁיטָא שדין זה של גבייה של פירות הוא בְּגוֹזֵל וְנִגְזָל – באופן שנגזלה הקרקע עם פירות ונמכרה כך ללוקח, ואבלם הלוקח, וגבה ממנו הנגזל את דמי הפירות שנגזלו ממנו, או שהלוקח גידל את הפירות מעצמו וגבה ממנו הנגזל את דמי הפירות מחמת שטוען שקרקע שלו היא שהשביחה, וחזר הלוקח ותובע מהמוכר את דמי הפירות. וּמַמַּה דְּרֵישָׁא של המשנה עוסקת בְּגוֹזֵל וְנִגְזָל, אם כן הַסֵּיפָא נַמִּי – גם כן עוסקת בְּגוֹזֵל וְנִגְזָל, וכמו שהבנו מתחילה, ושלא כדברי שמואל. דוחה הגמרא: מִידֵי אִרְיָא – וכי יש הכרח להעמיד את שני חלקי המשנה באותו המקרה, שמא הָא – הרישא של המשנה, כְּדְאִיתָא – בלוקח מן הגזלן, שהנגזל גובה פירות, וְהָא – הסיפא של המשנה, כְּדְאִיתָא – בלוקח מן הלווה, שהמלווה גובה שבח.

מקשה הגמרא: וכי אפשר לפרש כן, וְהָא לֹא תָּנֵי הָכִי – והרי בברייתא שנאמרה על משנה זו מבואר באופן אחר, שכך נאמר בברייתא, מה שמוציאים לְשֶׁבַח קַרְקָעוֹת שנאמר במשנה כֵּיצַד, הֲרֵי שָׁנָּזַל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ וַהֲרֵי הִיא יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ, כְּשֶׁהוּא גּוֹבֶה הרי הוא גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן אף מְנֻכָּסִים מְשׁוּעְבָּדִים וְאילו את הַשֶּׁבַח גּוֹבֶה רק מְנֻכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין. ויש לברר בדברי הברייתא, הֵיכִי דָּמֵי, אֵילֵימָא – אם נאמר שהמקרה הוא כְּדְקָתָנֵי – כפשטות לשון הברייתא, שלא מכרה הגזלן, אלא אחר שטרפו מהגזלן עצמו הוא בא וגובה את שדהו, הרי אי אפשר לומר כן, משום שנָּזַלן מַמָּשׁ גְּבֵי – ממי הוא גובה ומדוע יגבה, הרי הקרקע שטרפו ממנו היתה גזולה בידו, אֶלָּא לַאו – האם אין מדובר בְּגוֹזֵל שָׁנָּזַל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ וּמְכָרָהּ הגזלן לְאַחֵר וְהִשְׁבִּיחָהּ הלוקח, ובא הנגזל והוציאה מתחת יד הלוקח, וחזר הלוקח ותובע מהמוכר את דמי הקרקע והשבח, ועל דין זה מבואר בברייתא שגובה השבח מנכסים בני חורין, ושלא כדברי שמואל שלדעתו אינו גובה את השבח כלל. מיישבת הגמרא: אָמַר לֵיהּ רב נחמן לרבא, לַאו תְּרוּצֵי קָא מְתָרַצְתְּ – האם לא נדחקת בביאור דברי הברייתא להגיה ולבארה שלא כלשונה הפשוט, תָּרֵין נַמִּי בְּבַעַל חוֹב – כיון שלשונה משובש אפשר להוסיף ולבארה שאין כוונתה לגזל אלא לבעל חוב הטורף את הקרקע מהלוקח.

קושיא נוספת מהברייתא על דברי שמואל: תָּא שְׁמַע, נאמר בתחילת אותה ברייתא, לַאֲכִילַת פֵּרוֹת שנאמר במשנה כֵּיצַד, הֲרֵי שָׁנָּזַל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ וַהֲרֵי הִיא יוֹצְאָה מִתַּחַת יָדוֹ, כְּשֶׁהוּא גּוֹבֶה הרי הוא גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן אף מְנֻכָּסִים מְשׁוּעְבָּדִים ודמי הַפֵּרוֹת גּוֹבֶה רק מְנֻכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין. ויש לברר, הֵיכִי דָּמֵי, אֵילֵימָא כְּדְקָתָנֵי, קשה, נָזַלן

המשך בעמוד רג

מִמַּאן נָבֵי, אֶלָּא לְאוֹ – הָאִם אֵין מְדוּבָּר כְּגוֹן שֶׁגָּזַל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ וּמְכָרָהּ הַגַּזְלָן לְאַחֵר וְחִשְׁבִּיחָהּ הַלּוֹקֵחַ וְנַעֲשׂוּ בְּקַרְקַע פֵּירוֹת גְּמוּרִים, וּבָא הַנִּגְזָל וְהוֹצִיא הַכֹּל מִתַּחַת יַד הַלּוֹקֵחַ, וְעַל זֶה מְבוֹאָר בְּבַרַיְיתָא שֶׁחוֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְגוֹבֶה מֵהַמּוֹכֵר אֶת דְּמֵי הַקַּרְקַע וְהַפֵּירוֹת, וְשֶׁלֹּא כִּדְעַת שְׁמוּאֵל שֶׁאֵינוֹ גּוֹבֶה שָׁבַח וְהוּא הַדִּין פֵּירוֹת.

מְיוּשֶׁבֶת הַגְּמָרָא: אָמַר רָבָא, הָכָא בְּמַאי עָסְקִינַן כְּגוֹן שֶׁגָּזַל שָׂדֶה מֵחֲבֵירוֹ מְלֵאָה פֵּירוֹת, וְאָכַל הַגַּזְלָן אֶת הַפֵּירוֹת וְחָפַר בָּהּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת, וְנִמְצֵאת הַקַּרְקַע פְּחוּתָה מֵעֶרְכָּהּ בְּשַׁעַת הַגְּזֵילָה וְתוֹבֵעַ הִנְגְּזַל אֶת מַה שֶּׁהִפְסִיד הַגַּזְלָן בְּקַרְקַע, וְכִשֶּׁבָּא נִגְזָל לִגְבּוֹת אֶת דְּמֵי הַקֶּרֶן, גּוֹבֶה אַף מִנְּכָסִים מְשׁוּעְבָּדִים, כְּיוֹן שֶׁהַלְקוּחוֹת יְדִיעוּ שֶׁיִּתְכַּן שֶׁהַקַּרְקַע שֶׁנִּשְׁאֲרָה בְּיַד הַמּוֹכֵר תִּימְצָא גְּזוּלָה וְיַחְזְרוּ לִגְבּוֹת מֵהֶם אֶת קַלְקוּלִיהּ, אַךְ כְּשֶׁבָּא הַנִּגְזָל לִגְבּוֹת אֶת דְּמֵי הַפֵּירוֹת, גּוֹבֶה אוֹתָם רַק מִנְּכָסִים בְּנֵי חוֹרִין, כְּיוֹן שֶׁאֵין קוֹל עַל סְכוּם זֶה וְאֵין הַלְקוּחוֹת יוֹדְעִים לְהִיזָּהֵר מִגְּבִייָה מַחְמֶת תְּבִיעָה שֶׁל פֵּירוֹת.

יִישׁוּב נוֹסָף: רַבָּה בַּר רַב הוּנָא אָמַר כְּגוֹן